

HET VERRAAD,

DOOR

JACOB DONKER

AAN

EENIGE FRIESCHE EDELEN GEPLEEGD,

IN HET JAAR 1567;

DOOR

Mr. C. M. A. SIMON VAN DER AA.

Toen ik de levensschets van JOHAN VAN LIGNE, Graaf van *Aremberg*, Stadhouders van *Friesland*, voor den laatsten jaargang van den *Frieschen volks-almanak* bewerkte, kwamen mij, bij de onderzoeking der verschillende bronnen, waaruit ik te putten had, verschillende voorvallen en omstandigheden, uit den tijd, waarin hij leefde, voor, die, hoezeer met hem in eenige betrekking staande, en niet van belangrijkheid ontbloot, daarin door mij niet konden worden opgenomen, indien ik de grenzen, mij gesteld, niet wilde overschrijden. Eene van dezelve was het verraad, door zekeren schipper, met name JACOB DONKER, aan eenige Friesche Edellieden gepleegd, hetwelk mij een geschikt onderwerp ter behandeling voorkwam in eene der Winteravondvergaderingen van het *Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde*; en toen de dichtregelen, waarin ik het verhaal had ingekleed, daar bijval

mogten verwerven, en mij het verzoek gedaan werd, dezelve af te staan ter plaatsing in *De vrije Fries*, heb ik gemeend, deze uitnoodiging niet te moeten afslaan; maar om de zaak, welke ik behandelde, achtte ik het niet onvoegzaam, het verhaal zelf, zoo als het bij een onzer oudere geschiedschrijvers geboekt was, vooraf te doen gaan, en koos daartoe de woorden van SCHOTANUS, in zijne *Friesche historien*, blz. 743a, waarmede men kan vergelijken GAEBEMA, *Verhaal van Leeuwarden*, blz. 493, en de breedvoerige mededeeling van WINSEMIUS, in zijne *Kronijk*, fol. 538.

SCHOTANUS dan schreef: » veele Vluchtelingen » scheepten over nae *Emden*.

» D' Andere Schepen quamen gheluckelyck nae *Emden*; » maer het Schip, daer de Heeren inne waren, wierdt » verraden door den Schipper, JACOB DONCKER ghenoomt, » zynde een Harlingher man. Want de Schipper jaechde » het Schip op 't zandt, by d' eerste Tonne, omtrent een » Myle weechs van *Harlinghen*, alsoo hy MULERTS Galeye » sach aenkomen. Gevraegt zynde, of hy de Kinderen van » BATENBURG niet vernomen hadde, seyde hy neen, maer » wees met de Vinger nae 't Ruym, ende gaf teken, datse » daer besloten waren. MULERT nam 't Schip, ende brachte » 't binnen *Harlinghen*, in-hebbende omtrent hondert » Mannen, beneffens geroofde Mis-kleederen," enz.

» Onder de Gevangene waren GYSBERT ende DIRCK VAN » BATENBURGH, met HARTMAN GALEMA, SIOERDT BEYEM » ende WILLEM BUWMA," enz.

De dichtregelen zelve luiden aldus:

Ziet gij dat ranke schip, zacht schomlend op de baren
Van 't flaauw gerimpeld *IJ*, aan de Amstelstad ontvaren?

De golfjes dartlen vlug en spelen om zijn boord,
En dragen 't op hun rug in zachte wiegling voort.

*

Hoe lustig blaast de wind, hoe rustig zijn de baren!
O! 't is een schoone dag, om blij te spelevaren!

Maar neen! die sombre kiel voer niet ten lustlogt heen.
Geen vlag waait vrolijk op; de schipper is alleen
Met slechts één man op 't dek; de luiken zijn gesloten; —
Men ziet geen bonte rei van dartle feestgenooten,
Die vrolijk zich vermaakt; — een stilte als van den nacht
Regeert aan boord; en toch — er is een kostbre vracht
Dien bodem toebetrouwd — het geldt hier menschenlevens,
't Behoud van rang en schat, en van de vrijheid tevens. —
Had ergens ooit een schip een duurder last aan boord?
O! zeile 't rustig heen, en spoede 't veilig voort!

't Was in den schrikbren tijd, dat *Neêrlands* vrije landen,
Vernederd en verdrukt, gekneld in Spaansche banden,
Verkwijnden onder 't leed, door *Spanjes* overmagt
Geweten, welvaart, eer en vrijheid toegebracht. —
GRANVELLE's rijk was uit; maar ALVA was gekomen,
En deed het burgerbloed met woeste wreedheid stroomen; —
De beeldstorm schond het blad, waarop geschied'nis schreef,
Hoe moedig *Neêrland* leed, wat *Spanje* al kwaads bedreef; —
Nu woedde fel de wraak, en, los van toom en banden,
Doorvloog zij onbesuisd de diep verneêrde landen
Van 't oud gemeenebest, en velde, wat zij kon!
Der vaders kracht bezweek, de moedloosheid verwon.

's Lands Eedlen, diep begaan met de ongehoorde rampen,
Waarmede 't lijdend volk reeds jaren had te kampen,
Maar tegen de overmagt van *Spanje* niet bestand,
Ontweken voor een' tijd hun zuchtend Vaderland.
ORANJE zelf, gewis, dat niets hem thans kon baten,
Verkoor voor 't moordtooneel zijn stille Duitsche staten. —
Een tal van Edelliën, in de Amstelstad vergaard,
Zocht mede een vrije weg- en veilige overvaart
Naar *Duitschlands* noorderkust, om ziels- en ligchaamsvrede

Te zoeken in den vreemde, op *Embdens* vrije reede.

De BATENBURGSche twee, de Standfries BEYEMA,

Met WILHELM BONNINGA en HARTMAN GALAMA,

En menig ander held. — Maar hoe 't gevaar ontkomen?

Zij, die in 't open veld nooit voor den kampstrijd schroomen,

Biên hier een' vijand 't hoofd, die krijgseer telt noch woord,

Niet strijdt en overwint, maar stil verrast en moordt. —

Zij mogen dus van 't plan naauw met een woord gewagen. —

Maar zie, daar schijnt op eens het reddingsuur geslagen. —

Een scheepsvoogd treffen ze aan, een Fries, van kloeken bouw.

Wat onverhoopt geluk! De roem der Friesche trouw

Staat voor zijne eer hun borg. Als hij zijn schip wil leenen,

Is elk gevaar voorbij, is alle vrees verdwenen.

Houdt JACOB DONKER 't roer, zijn volk het boord bezet,

Dan is hun lijf en goed, dan is hunne eer gered!

Zij deelen 't plan hem meê. 't Verdrag is ras gesloten.

Wie deed niet gaarne wel aan eedle landgenooten?

Zijn schip is hun ten dienst; — hij brengt ze stil aan boord,

Verbergt ze diep in 't ruim, en stevent met hen voort. —

Dat is die ranke kiel, zacht wieglend op de baren

Van 't flaauw gerimpeld *IJ*, der Amstelstad ontvaren;

Dat 's JACOB DONKERS schip, met de overkostbre vracht,

Die wat zij hier verloor, ginds te hervinden tracht.

't Spelt alles goed geluk, niets schijnt het oog te trekken,

De schipper, zoo bekend, geen achterdocht te wekken,

Geen wolkjen aan de lucht, een frissche koelte op zij,

Ras zijn ze 't land ontzeild, en aadmen allen vrij.

Die hoop bezielt hun hart, en doet de smart hen dragen,

Die aan de fiere borst van 't heldenkroost moet knagen,

Wanneer het stil en sluiks voor 's vijands lagen bukt,

En door een snelle vlugt zich aan 't gevaar ontrukkt.

Zijn ze eens aan gindsche kust, dan kan men kracht vergâren,

En tot den juisten tijd vermeerdren en bewaren;

Dan keeren zij terug met dubble magt en moed,
 En wisschen de oneer uit in 's vijands eerloos bloed;
 Dan zal op nieuw de vlag der vrije staten wappren:
 Dan nemen zij hun plaats weêr in bij 't heer der dappren,
 Zien *Spanjes* overmoed verbrijzeld en verneêrd,
 En 't Vaderland gered, tot vroegren bloei gekeerd!

Zoo droomen zij zich groot, en wanen reeds zich veilig,
 Maar, *Friesland!* hoe kon 't zijn? hem was zijn woord niet heilig,
 Die, op uw' grond geteeld en door uw lucht gevoed,
 Zijn eigen landgenoot ten ontij had ontmoet,
 De Friesche trouw verried, en pligt en eed verachtte,
 Om 't vuig verradersloon, dat hem van *Spanje* wachtte. —

Digt bij *Enkhuizens* wal verhief een Spaansch galjoot
 Zich uit de baren op; 't was *MULLAERT*, die 't gebood,
 En, in *VAN LIGNES* dienst, den snoodaard kon belezen,
 Om ontrouw aan zijn land, aan *Spanje* trouw te wezen.

Zie, *DONKER* wendt de kiel, en rigt zijn koers naar 't land,
 Zet alle zeilen bij, en jaagt zijn schip op 't strand.

Der Eedlen kloeke schaar, in 't somber ruim verborgen,
 Laat, hoe de schok hun treft, gerust den schipper zorgen.
 Hij kent hier zee en strand, hij kent en wind en vloed,
 Hij weet, hoe, in gevaar, de zeeman handlen moet;
 En, zoo lang hij niet roept, om op het dek te stijgen,
 Bewaren zij, in *hun* en *zijn* belang, het zwijgen. —

Wat leven daar op 't schip? Er klinkt een vreemde taal;
 De luiken vliegen op; 't zijn Spanjaards altemaal.
 Zij snellen naar omlaag; en, eer zij iets vermoeden,
 Zijn de Eedlen overmand, en sleuren de verwoeden
 Hen naar 't vijandlijk schip, gebonden en bewaakt,
 Tot men, na korte vaart, de Friesche kust genaakt.

Harlingen! in uw' wal had AREMBERG zijn zetel,
 Aan FILIPS wil getrouw, zoo ijvrig als vermetel
 In 't voeren van den strijd voor 't geen hij heilig acht,
 Omdat zijn Vorst het eischt, en hij diens wil betracht.
 Voor hem verscheen de stoet, zoo schandlijk snood bedrogen.
 Wel vond 't verraad geen gunst in zijn krijgshaftige oogen,
 Maar zie, de winst was groot, — dien BEYMA bovenal,
 Die lang hem trotsen dorst, die groot bleef in zijn' val,
 En nog hem tegenvoert: » VAN LIGNE! 'k ben gevangen;
 » Maar toch, onthoud dit wel, ik ben nog niet gehangen (1).»

Hij neemt den rijken buit uit MULLAERTS handen aan,
 En doet naar *Brabands* hof gevankelijk henen gaan,
 Wie op den eed en 't woord van eenen landzaat bouwden,
 En aan de Friesche trouw hun alles toevertrouwden.
 Men zag ze nooit hier weér; hun staten zijn verbrand,
 Hun goedren zijn verbeurd, hun lijk rust ginds in 't zand.

Maar ook van DONKERS lot spreekt 's lands geschiedrol nader.
 Gods oordeel bleef niet uit; de straf trof den verrader;
 Het Spaansche goud versmolt, en slechts een bedelstaf
 En vadervloekend kroost ontviel hem bij zijn graf (2).

(1) Deze woorden vindt men bij WINSEMIUS en SCHOTANUS opgeteekend.

(2) Ook dit wordt door de geschiedschrijvers vermeld, met bijvoeging, dat » seecker Edelman (wiens naem de historien ver-
 » swyghen, om syn geslacht geen schande aen te doen), den schip-
 » per had ingesteecken, dat hy de Geusen zoude innemen en ver-
 » raden. — Die heeft tot syn beloninghe een grietenye ontvangen,
 » en was daerom een verfoeysel van yeder een.»